

SIROJIDDIN MAXTUM SIDQIY XONDAYLIQIY TARJIMA ASARLARI VA UNING ADABIY ME'ROSI

Shahrizoda Xoshimova G'ulomjon qizi

Alisher Navoiy nomidagi O'zbek tili va adabiyoti
Universiteti Matnshunoslik va adabiy
manbashunoslik kafedrası, 1-kurs magistranti Toshkent
shahri, Chilonzor tumani Serquyosh ko'chasi 12uy
Tel: +998914666311

shahrizoda.hoshimova@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ishida 20-asr o'zbek mumtoz adabiyoti vakillaridan Sirojiddin Maxtum Sidqiy Xondayliqiy ijodi va adabiy merosiga batafsil to'xtalib o'tilgan. Maqolada adibning hayoti, ijodiy faoliyati, asarlari tahlil qilingan. Shuningdek, Sidqiyning tarjima asarlari, xattotlik sohasidagi mahprati haqida ma'lumotlar keltirilgan. Adibning nasriy va she'riy merosidagi badiiy xususiyatlar, ularning mavzu va g'oyaviy yo'nalishlari atroflicha yoritilgan.

Kalit so'zlar: Sidqiy Xondayliqiy, nasriy meros, tarjima asarlari, xattotlik, hajviyot, ijtimoiy she'rlar, diniy-axloqiy asarlar, Navoiy an'analari

Аннотация: В данной исследовательской работе подробно рассматривается творчество и литературное наследие Сироджиддина Махтума Сидкий Хандайлыки, одного из представителей узбекской классической литературы XX века. В статье анализируются жизнь, творческая деятельность и творчество писателя. Также имеется информация о переводческих работах Сидки и его опыте в области каллиграфии. Подробно освещены художественные особенности прозаического и поэтического наследия писателя, их темы и идейные направления.

Ключевые слова: Сидки Хандайлыки, прозаическое наследие, переводные произведения, каллиграфия, юмор, социальные стихи, религиозно-этические произведения, традиции Навои

Abstract: In this research work, the creativity and literary heritage of Sirojiddin Makhtum Sidkiy Khandayliqi, one of the representatives of the 20th century Uzbek classical literature, is discussed in detail. The life, creative activity and works of the writer are analyzed in the article. There is also information about Sidqi's translation works and his expertise in the field of calligraphy. Artistic features of the writer's prose and poetic heritage, their themes and ideological directions are covered in detail.

Key words: Sidqi Khandayliqi, prose heritage, translated works, calligraphy, humor, social poems, religious and ethical works, traditions of Navoi.

KIRISH

Sirojiddin Maxtum Sidqiy Xondayliqiy (1884-1934) o'zbek mumtoz adabiyotining 20-asr namoyondalari sirasiga kiradi. U shoir, xattot, tarjimon sifatida mashhur bo'lgan. Sidqiyning badiiy merosi, asosan, lirik she'riyat, hajviyot va ijtimoiy-siyosiy mavzudagi asarlardan iborat. Nasriy merosida esa diniy-didaktik va axloqiy-ta'limiy mavzudagi asarlar ustunlik qiladi. U shuningdek, turli adabiy asarlarni ham tarjima qilgan.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Sidqiy Xondayliqiy ijodi va adabiy merosi xususida bir qancha ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Jumladan, Begali Qosimov (2004), A.Jalolov (1978, 1996), R.Javharova (1996) kabi olimlar tomonidan Sidqiyning hayoti va ijodi atroflicha o'rganilgan. Shuningdek, adib ijodidan namunalar "Navbahor" (1984), "Tanlanganasarlar" (1998) kabi to'plamlarda nashr etilgan. Bu manbalardan ma'lumki, Sidqiy dastlab "Shuhrat" va "Shevan" taxalluslari bilan ijod qilgan. "Tuhfai Shavkat" (1913), "Savg'oti Shavkat" (1914)

kabi ilk to'plamlari ishqiy mavzuda yozilgan. Keyinchalik ijodida ijtimoiy mavzular ustuvor bo'la boshlagan.

Sidqiy mumtoz adabiyot an'alarini davom ettirgan holda, yangi mavzularga murojaat qilgan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, adibning tili sodda va xalqona bo'lib, u shoirlik mahoratini namoyon qila olgan. Hajviyotlarida esa poraxo'rlik, zulm, adolatsizlik kabi illatlar fosh etilgan. Shuningdek, uning nasriy asarlari ham o'ziga xos badiiy jihatlarni o'zida mujassam etgan [1, 2, 3].

NATIJALAR

Sidqiy Xondayliqiy nasriy merosida diniy-axloqiy mavzudagi asarlarga alohida urg'u berilgan. Jumladan, "Tazkirayi Imomi A'zam" (1914) asarida Imomi A'zamning hayoti va faoliyati haqidagi rivoyatlar jamlangan. "Sad irshodi Mullo Sidqiy Xondayliqiy" ("Mullo Sidqiy Xondayliqiyning yuz nasihati") asari xalq donoligi namunaridan iborat. "Mezoni shariat" (1916) asari esa islom qonun-qoidalariga bag'ishlangan.

Adibning "Zarbulmasali Sidqiy" asari savol-javob shaklidagi maqol va naqlardan iborat bo'lib, u hayotiy hikmatlarni o'zida mujassam etgan. "Holoti Sidqiy" esa nasriy tarzda yozilgan avtobiografik asar hisoblanadi.

Tarjima asarlaridan "Hikoyai latifa", "Bahrom va malikayi Gulandom", "Karimo" tarjimasini alohida ta'kidlash mumkin. Shuningdek, Sidqiy xattotlik sohasida ham mohir bo'lgan. Uning ko'chirgan devon, bayoz va risolalari, yasagan muhrlari, toshlavhalari hamda suratlar chizganlari bunga yaqqol dalildir.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Sidqiy Xondayliqiyning she'riy va nasriy merosida mumtoz adabiyot an'analari bilan bir qatorda, yangicha mavzu va g'oyalar ham o'z aksini topgan. Lirik she'rlarida insoniy muhabbat va odamiylik tug'yonlari kuylanganki, bu uning Navoiy, Muqimiy, Furqat singari adiblarga munosabatini namoyon etadi.

Hajviy va ijtimoiy she'rlari esa mardikorlik, zulm, adolatsizlik, poraxo'rlik singari dolzarb muammolarga bag'ishlangan. Bundan tashqari, Sidqiy Fevral inqilobiga oid "Rusiya inqilobi" dostonini yozgan. Bu asar inqilobni tan olgan birinchi asarlardan sanaladi [4].

Nasriy merosida esa diniy-axloqiy mavzular ustuvorlik qiladi. Shu bilan birga, u o'zbek mumtoz adabiyoti namunaridan hisoblangan "Bahrom va Gulandom", "Ming bir kecha" kabi asarlarni tarjima qilgan. Bu esa adibning sermahsul ijodkorligidan dalolatdir. Sidqiy Xondayliqiyning nasriy merosidagi diniy-axloqiy asarlar mavzusi muhim ahamiyat kasb etadi. "Tazkirayi Imomi A'zam" asari Imomi A'zamning hayoti va faoliyatini badiiy tarzda tasvirlagan. Unda faqat tarixiy faktlargina emas, balki adib tomonidan badiiy bo'yoqlar berilgan, jonli dialogue va lavhalar ishlangan. Bu asarda Sidqiy nasrning badiiy uslubi namunasini yaratgan [1].

"Sad irshodi Mullo Sidqiy Xondayliqiy" asari esa mumtoz adabiyotimizdagi nasr an'analarini davom ettirgan. Asar savol-javob tarzida yozilgan bo'lib, unda xalq donoligi, hayotiy hikmatlar jamlangan. Sidqiy shu orqali nasrning nasihatgoylik ruhini yanada boyitgan [2].

Shuningdek, "Mezoni shariat" asari ham diniy-axloqiy mavzuda yozilgan. Bu asarda islom qonun-qoidalari, rasm-rusmlar badiiy uslubda talqin etilgan. Unda ham mumtoz adabiyotdagi ta'limiy nasrning an'analari davom ettirilgan [3].

"Zarbulmasali Sidqiy" asari esa shaklan o'ziga xosdir. Unda ham nasriy, ham nazmiy janrlar qo'llanilgan. Savol-javoblar ayni vaqtda, hayotiy hikmatlar, maqol-masallarni ham o'zida jamlagan. Sidqiy shu bilan o'zbek nasrini yanada boyitishga munosib hissa qo'shgan [4].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Sidqiy Xondayliqiy o'zbek adabiyotining salmoqli vakili sifatida badiiy merosni boyitgan ijodkordir. Uning asarlari shaklan ham, mazmunan ham xilma-xil bo'lib, janrlar, mavzular, g'oyalar rang-barangligi bilan ajralib turadi. Sidqiy Xondayliqiy nasriy ijodida mumtoz an'analar davom ettirilgan bo'lsa-da, uning yozuv

uslubi, tasvir uslublari va mavzu-g'oyalar bilan yangiliklar ham kiritilgan. Bu nasriy merosning badiiy qimmati, jozibador jihatlaridan dalolat beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qosimov, B. (2004). Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti. Toshkent: Ma'naviyat.
2. Jalolov, A. (1978). O'zbek ma'rifatparvar-demokratik adabiyoti. Toshkent: Fan.
3. Javharova, R. (1996). S.S. Xondayliqiyning adabiy merosi (Dissertatsiya). Toshkent.
4. Qosimov, B. (2002). Milliy uyg'onish. Toshkent: Ma'naviyat.